

Sygn. akt II CSKP 1371/22

POSTANOWIENIE

Dnia 17 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ewa Stefańska (przewodniczący)

SSN Mariusz Załucki (sprawozdawca)

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z powództwa A. B.

przeciwko Gminie Słubice

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 17 marca 2023 r.

w Izbie Cywilnej w Warszawie,

skargi kasacyjnej Gminy Słubice

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

z 8 grudnia 2020 r., sygn. akt I ACa 687/19,

1. przedstawia do rozstrzygnięcia składowi powiększonemu Sądowi Najwyższemu następujące zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości: " jaki skutek procesowy wywołuje żądanie wyłączenia sędziego od rozpoznania sprawy oparte na okolicznościach powołania tego sędziego, w szczególności czy uwzględnienie takiego żądania i następnie ustalenie składu sądu bez tego sędziego prowadzi do sprzeczności składu sądu orzekającego z przepisami prawa";

2. odracza rozpoznanie sprawy.

UZASADNIENIE

Pozwana Gmina Słubice wywiodła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 7 grudnia 2020 r. w sprawie o zapłatę. Wyznaczony do składu Sądu Najwyższego do rozpoznania tej skargi zarządzeniem z 7 kwietnia 2022 r. Prezes Sądu Najwyższego kierującej pracami Izby Cywilnej SSN Jacek Widło zażądał 19 maja 2022 r. wyłączenia go od orzekania w sprawie. Jako podstawę wskazał art. 51 k.p.c., oraz odpowiednio stosowane art. 48-49 k.p.c., oraz ewentualnie art. 44[1] § 1 k.p.c.

W uzasadnieniu wskazał, iż żądanie złożono z uwagi na treść wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 8 listopada 2021, (*Dolińska-Ficek, Ozimek*), z którego – w ocenie tego sędziego wynika – że orzeczenie wydane przez sąd, w skład którego uczestniczy sędzia powołany na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, narusza standard z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (sądu ustanowionego ustawą). Powoduje to - w jego ocenie - poważne ryzyko traktowania orzeczenia wydanego w takiej sytuacji jak w warunkach nieważności postępowania. Wskazał on w związku z tym, iż żądanie jest uzasadnione dobrem wymiaru sprawiedliwości, interesem stron i ich prawem do rzetelnego procesu oraz dobrem państwa.

Sąd Najwyższy postanowieniem z 1 czerwca 2022 r. wyłączył SSN Jacka Widłę od orzekania w niniejszej sprawie.

Następnie zarządzeniem z 8 czerwca 2022 r. Prezes Sądu Najwyższego kierującej pracami Izby Cywilnej, w związku z w/w postanowieniem Sądu Najwyższego, w miejsce SSN Jacka Widły wyznaczony został inny sprawozdawca. Następnie, kolejnym zarządzeniem z 13 grudnia 2022 r. ukształtowano skład trzyosobowy do rozpoznania skargi kasacyjnej, bez udziału w tym składzie SSN Jacka Widło.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy zważył co następuje:

1. Powyższe okoliczności skłoniły Sąd Najwyższy, w składzie ukształtowanym zarządzeniem z 13 grudnia 2022 r., do przedstawienia zagadnienia prawnego, które budzi poważne wątpliwości, tj. jaki skutek procesowy wywołuje żądanie wyłączenia sędziego od rozpoznania sprawy oparte na okolicznościach powołania tego sędziego, w szczególności czy uwzględnienie takiego żądania i następnie ustalenie składu sądu bez tego sędziego prowadzi do sprzeczności składu sądu orzekającego z przepisami prawa. Sąd Najwyższy zastanawia się bowiem w jakim składzie winien rozpoznać skargę kasacyjną w niniejszej sprawie, w szczególności czy właściwe ukształtowanie jego składu jest możliwe bez SSN Jacka Widło, w stosunku do którego uwzględniono żądanie wyłączenia (budzące zdaniem Sądu Najwyższego istotne zastrzeżenia).

2. Właściwe ukształtowanie składu sądu ma m.in. znaczenie praworządnościowe. W szerszej perspektywie wpisuje się bowiem w konstytucyjnie gwarantowane prawo obywatela do sądu właściwego, w tym także właściwie obsadzonego i bezstronnego (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). W tym sensie, żądanie wyłączenia sędziego, uwzględnione z naruszeniem obowiązujących przepisów, mając wymiar zarówno procesowy, jak i ustrojowy, pozostaje instrumentem mogącym ingerować w urzeczywistnienie prawa do sądu.

3. W aktualnym stanie normatywnym przydzielenie sprawy sędziemu regulowane jest odpowiednimi przepisami prawa. Brak w tym zakresie dowolności. Stosownie do treści art. 80 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, przydziału spraw i wyznaczenia składu orzekającego dokonuje Prezes SN kierujący pracą danej izby. Z kolei według § 80 Regulaminu Sądu Najwyższego z 14 lipca 2022 r., sprawy są przydzielane sędziom według kolejności ich wpływu do izby. Zmiana składu sądu może zaś nastąpić tylko w przypadku niemożności rozpoznania sprawy w dotychczasowym składzie albo długotrwałej przeszkody w rozpoznaniu sprawy w dotychczasowym składzie (art. 47b § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych w zw. z art. 10 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym).

4. Powyższe oznacza, iż w prawie polskim ustawodawca wprowadził zasadę niezmienności składu sądu. Celem takiego rozwiązania jest m.in. zapewnienie

sprawności i transparentności postępowania, co przejawia się m.in. w przyjęciu, że raz ustalony skład nie powinien – co do zasady - ulegać zmianie aż do zakończenia sprawy. Przepisy przewidujące wyjątki od zasady niezmienności składu powinny być zaś interpretowane ściśle, a ewentualne odejście od zasady niezmienności składu i jego zmiana w konkretnej sprawie powinny być uzasadnione szczególnymi, niemożliwymi do przewidzenia okolicznościami, które mogłyby wpływać na organizację pracy sądu lub też na sprawność postępowania.

5. Jedną z możliwości zmiany składu sądu wyznaczonego do rozpoznania sprawy, w oparciu o niemożliwe wcześniej do przewidzenia okoliczności, przewidują przepisy normujące instytucję wyłączenia sędziego. Mają one gwarantować prowadzenie sprawy przez sędziów w sposób obiektywny, a tym samym uczynić realizację wymiaru sprawiedliwości optymalną.

W procesie cywilnym stosowną regulację w tej mierze zawiera Kodeks postępowania cywilnego w art. 48 i 49 k.p.c.

Według art. 48 § 1 k.p.c., sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy: 1) w sprawach, w których jest stroną lub pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziałuje na jego prawa lub obowiązki; 2) w sprawach swego małżonka, krewnych lub powinowatych w linii prostej, krewnych bocznych do czwartego stopnia i powinowatych bocznych do drugiego stopnia; 3) w sprawach osób związanych z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli; 4) w sprawach, w których był lub jest jeszcze pełnomocnikiem albo był radcą prawnym jednej ze stron; 5) w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, jako też w sprawach o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego lub przez niego rozpoznanego oraz w sprawach, w których występował jako prokurator; 6) w sprawach o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, jeżeli brał udział w wydaniu tego orzeczenia.

Z kolei według art. 49 § 1 k.p.c., niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co

do bezstronności sędziego w danej sprawie. Ponadto, stosownie do art. 51 k.p.c., sędzia zawiadamia sąd o zachodzącej podstawie swojego wyłączenia.

6. Jak na ogół przyjmuje się w doktrynie prawa postępowania cywilnego i orzecznictwie sądowym, prawo do bezstronnego sądu i rzetelnego procesu (*fair trial*) gwarantowane jest w polskiej ustawie procesowej właśnie m.in. poprzez w/w przepisy, a zatem przez wyłączenie sędziego od rozpoznania sprawy z mocy ustawy (*iudex inhabilis* – art. 48 k.p.c.) oraz przez wyłączenie sędziego na podstawie postanowienia sądu w wyniku rozpoznania wniosku strony lub żądania samego sędziego o jego wyłączenie (*iudex suspectus* – art. 49 k.p.c.). Uwzględnienie wniosku bądź żądania wyłączenia sędziego ma zaś ten skutek, iż postępowanie w zakresie obejmującym udział tego sędziego w sprawie znosi się. Dochodzi wówczas do zmiany składu sądu.

7. Podstawą wniosku bądź żądania o wyłączenie sędziego od rozpoznania sprawy mogą być wyłącznie okoliczności enumeratywnie wskazane w w/w przepisach, w szczególności zaś w art. 48 k.p.c. Inne przyczyny niż określone w ustawie procesowej nie pozwalają na wyłączenie sędziego. Uwzględnienie wniosku bądź żądania opartego na innych przyczynach nie ma – w prawie polskim - umocowania prawnego i w oczywisty sposób ingeruje w zasadę niezmienności składu sądu. To zaś może prowadzić w konkretnych okolicznościach do rozpoznania sprawy przez sąd, którego skład zostanie ukształtowany wbrew obowiązującym w tej mierze regulacjom i w konsekwencji prowadzić do nieważności postępowania z powodu rozpoznania sprawy przez skład orzekający sprzeczny z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

8. Na takim tle, przyczyny leżące u podstaw żądania wyłączenia SSN Jacka Widło, jakimi są okoliczności powołania tego sędziego (na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw) nie mieszczą się *prima facie* w treści art. 48 i 49 k.p.c. Jak ponadto zauważono w orzecznictwie Sądu Najwyższego, skutkiem prawnym orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego jest m.in. niedopuszczalność żądania wyłączenia sędziego z powodu podniesienia właśnie takich okoliczności jak te dotyczące

wadliwości jego powołania. Przegląd orzecznictwa TK w tym zakresie przeprowadzono m.in. w postanowieniu SN z 22 lutego 2023 r., I CSK 2634/22. Zauważono tam m.in., że w wyroku z 23 lutego 2022 r., P 10/19, Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 1 w zw. z art. 82 § 1 i art. 86, art. 87 i art. 88 ustawy o Sądzie Najwyższym w zakresie, w jakim stanowi normatywną podstawę rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy o statusie osoby powołanej do sprawowania urzędu na stanowisku sędziego, w tym sędziego Sądu Najwyższego, i wynikających z tego uprawnień takiego sędziego oraz związanej z tym statusem skuteczności czynności sądu dokonanej z udziałem tej osoby, jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 10, art. 144 ust. 3 pkt 17 i art. 183 ust. 1 i 2 Konstytucji RP.

W wyroku tym Trybunał Konstytucyjny uznał także, że art. 49 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim za przesłankę mogącą wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie uznaje jakąkolwiek okoliczność odnoszącą się do procedury powoływania tego sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa do pełnienia urzędu, jest niezgodny z: a) art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, b) art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP. Z kolei w wyroku z 2 czerwca 2020 r., P 13/19, Trybunał orzekł, że art. 49 § 1 k.p.c. „w zakresie, w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu podniesienia okoliczności wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, jest niezgodny z art. 179 Konstytucji RP”. Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się także w odniesieniu do stosowania art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności co do oceny okoliczności powołania sędziego. W wyroku z 10 marca 2022 r., K 7/21, uznał że art. 6 ust. 1 Konwencji w zakresie, w jakim: 1) pojęciem „praw i obowiązków o charakterze cywilnym” obejmuje podmiotowe prawo sędziego do zajmowania funkcji administracyjnej w strukturze sądownictwa powszechnego w polskim systemie prawnym – jest niezgodny z art. 8 ust. 1, art. 89 ust. 1 pkt 2 i art. 176 ust. 2 Konstytucji RP, 2) przy ocenie spełnienia warunku „sądu ustanowionego ustawą”: a) dopuszcza pomijanie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe przepisów Konstytucji, ustaw oraz wyroków polskiego Trybunału

Konstytucyjnego, b) umożliwia samodzielne kreowanie norm dotyczących procedury nominacyjnej sędziów sądów krajowych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe w procesie wykładni Konwencji – jest niezgodny z art. 89 ust. 1 pkt 2, art. 176 ust. 2, art. 179 w związku z art. 187 ust. 1 w związku z art. 187 ust. 4 oraz z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, c) upoważnia Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe do dokonywania oceny zgodności z Konstytucją i Konwencją ustaw dotyczących ustroju sądownictwa, właściwości sądów oraz ustawy określającej ustrój, zakres działania, tryb pracy i sposób wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa – jest niezgodny z art. 188 pkt 1 i 2 oraz z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP. W efekcie powyższego, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się m.in., że wydane na podstawie art. 6 ust. 1 Konwencji rozstrzygnięcia ETPC nie posiadają dla Państwa Polskiego atrybutu przewidzianego art. 46 Konwencji (obowiązku wykonalności), jako wydane na podstawie leżącej poza zakresem prawnych zobowiązań państwa. Skoro wyrok ETPC zadeklarował nakaz spełniania standardu konwencyjnego, który okazał się w wielu kontekstach niekonstytucyjny, nie może on stanowić zobowiązania Polski (postanowienie SN z 7 grudnia 2022 r., II CSKP 360/22).

9. Takie stanowisko musi sugerować, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego trafnie przyjmuje się, iż żądanie wyłączenia sędziego oparte na okolicznościach jego powołania jest niedopuszczalne. Tymczasem żądanie tożsame ze złożonym w niniejszej sprawie przez SSN Jacka Widła rozstrzygane jest w Sądzie Najwyższym niejednolicie. W Izbie Cywilnej Sądu Najwyższego występuje co najmniej sześć różnych sposobów rozstrzygnięcia takiego żądania. Sąd Najwyższy dotychczas bowiem tego rodzaju żądanie bądź uwzględniał, bądź stwierdzał, że istnieją podstawy do wyłączenia sędziego, bądź żądanie oddalał (odmawiał wyłączenia), odrzucał, lub pozostawiał w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. Ponadto istnieje praktyka przekazywania takiego żądania do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych SN, gdzie także nie ma jednolitego sposobu postępowania z takim żądaniem.

10. Pierwszy sposób rozstrzygnięcia, który miał miejsce m.in. w niniejszej sprawie, oznacza, że uwzględnienie żądania odbywało się w ramach konstrukcji prawnej występującej w art. 49 § 1 k.p.c., której celem jest zapewnienie

sprawowania wymiaru sprawiedliwości w warunkach optymalnych, wyłączających ewentualne wątpliwości co do bezstronności sędziego (*iudex suspectus*). Przepis ten jednak, z dniem 9 czerwca 2020 r. wyrokiem TK z 2 czerwca 2020 r., P 13/19, w zakresie w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu podniesienia okoliczności wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, został uznany za niezgodny z art. 179 Konstytucji RP.

11. Drugi sposób rozstrzygnięcia, zastosowany np. w postanowieniu SN z 27 października 2022 r., III CZ 329/22, prowadzić może do wniosku, iż wyłączenie sędziego nastąpiło z mocy ustawy, a samo orzeczenie było jedynie deklaratoryjnym stwierdzeniem jego podstaw (*iudex inhabilis*). Jedyną podstawą przyczyn wyłączenia sędziego z mocy ustawy jest przy tym w sprawach cywilnych art. 48 § 1 k.p.c. Przepis ten taksatywnie wymienia przyczyny wyłączenia sędziego z mocy ustawy. Żadna ze wskazanych tam przyczyn nie dotyczy jednak bezpośrednio sytuacji opisywanej w żądaniach wyłączenia analogicznych do tego złożonego w niniejszej sprawie.

12. W części orzeczeń Sądu Najwyższego żądanie analogiczne jak w niniejszej sprawie nie jest uwzględniane, gdzie w sentencji postanowienia oddala się je (jak np. w postanowieniu z 28 lipca 2022 r., I CSK 1703/22) bądź odmawia się wyłączenia (jak np. w postanowieniu z 23 marca 2023 r., I CSK 5674/22). Musi to oznaczać, że niektóre składy Sądu Najwyższego uznają dopuszczalność złożenia żądania analogicznego jak w niniejszej sprawie, nie znajdując przy tym usprawiedliwionych podstaw wyłączenia sędziego wspartych okolicznościami, o których mowa w treści takiego żądania.

13. Czwarty sposób rozstrzygnięcia, pojawiający się np. w postanowieniu SN z 17 marca 2023 r., I CSK 4902/22, oznacza, że część składów Sądu Najwyższego stoi na stanowisku, że żądanie wyłączenia wsparte wskazanymi okolicznościami odwołującymi się do procedury powołania sędziego jest niedopuszczalne. Szeroką argumentację w tym zakresie zawiera np. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z 18 listopada 2022 r., II CSKP 205/22.

14. Kolejny ze sposobów postępowania z żądaniem wyłączenia analogicznym jak złożony w niniejszej sprawie to pozostawienie tego żądania w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności (jak np. w postanowieniu SN z 7 grudnia 2022 r., II CSKP 360/22). Wskazane stanowisko według niektórych składów Sądu Najwyższego, związane jest z uznaniem, iż tego rodzaju wniosek jest niedopuszczalny i nie podlega rozpoznaniu, a zatem niecelowe jest m.in. wyznaczenie składu do jego rozpoznania, gdyż wniosek pozostawia się w aktach bez żadnych dalszych czynności (*per analogiam intra legem* z art. 53¹ § 2 k.p.c. oraz art. 26 § 3 ustawy o Sądzie Najwyższym).

15. W praktyce pojawiła się także praktyka przekazywania tego rodzaju wniosków z Izby Cywilnej do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych SN (zob. np. postanowienie SN z 28 marca 2023 r., III CB 8/23), gdyż w ocenie niektórych składów Sądu Najwyższego zastosowanie znajduje w tej mierze regulacja art. 26 § 2 zd. 1 ustawy o Sądzie Najwyższym. Według tego unormowania, do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego.

16. W powyższym zakresie Sąd Najwyższy, przedstawiając zagadnienie prawne powiększonemu składowi tego Sądu ma na uwadze konieczność jednolitego ukształtowania kierunku wykładni przepisów procesowych i ustrojowych dotyczących dopuszczalności oceny prawidłowości nominacji sędziowskich oraz ich wpływu na skuteczność czynności orzeczniczych. Przypomnieć należy, iż - według koncepcji teoretycznych - treść normy prawnej jest taka, jak wynika to z utrwalonego orzecznictwa sądowego, w tym właśnie sądów najwyższej instancji. Ocena w tym zakresie, odnosząca się do prawidłowości obsady składu sądu, zdaje się być konieczna dla dalszej praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego.

17. W ocenie Sądu Najwyższego w niniejszym składzie żaden organ władzy publicznej, w tym Sąd Najwyższy, nie posiada kompetencji do oceny prawidłowości procesu nominacyjnego sędziego ani jego wpływu na skuteczność podejmowanych przez sędziego czynności, o ile w odniesieniu do zakresu kognicji danego sądu

inwestytura sędziego uzyskana mocą powołania na urząd znajduje w zakresie kompetencji sędziego wprost zakotwiczenie w art. 179 Konstytucji RP, a nie wyłącznie w podstawie wynikającej z regulacji ustawowej. Od momentu ogłoszenia wyroków Trybunału Konstytucyjnego wszelkie działania organów państwa na podstawie normy uznanej za niekonstytucyjną stanowią naruszenie art. 7 Konstytucji RP (wyrok TK z 10 marca 2022 r., K 7/21). Zgodnie bowiem z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Zasada konstytucyjna wyrażona w art. 190 ust. 1 Konstytucji RP nakłada na wszystkie organy państwa obowiązek respektowania orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i uwzględnienia jego rozstrzygnięć, w szczególności w procesie stosowania prawa. Jakkolwiek to sądy rozstrzygają o skutkach orzeczeń Trybunału, to jednak w zakresie ich kompetencji nie mieści się kwestionowanie umocowania Trybunału do wydawania ostatecznych i mających moc powszechnie obowiązującą orzeczeń, ani tym bardziej stosowanie norm, które zostały na mocy wyroku Trybunału wyeliminowane z polskiego prawodawstwa. Ponadto, moc orzeczeń Trybunału oznacza, iż wiążą one wszystkie organy władzy publicznej, w tym sądy. Wynika z tego, iż żądanie wyłączenia sędziego, które jako przyczyny wyłączenia wskazuje okoliczności powołania tego sędziego, w tym wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, jest niedopuszczalne. Uwzględnienie w aktualnym stanie normatywnym w Polsce żądania opartego na takiej podstawie jest wadliwe. Stosowne żądanie, jako rażąco wykraczające poza ramy konstytucyjne, winno zostać odrzucone bądź pozostawione w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. Rozstrzygnięcie uwzględniające tego rodzaju żądanie prowadzi w rzeczywistości do manipulacji składami sądu i w konsekwencji można twierdzić, że w takich okolicznościach zachodzi nieważność postępowania z powodu rozpoznania sprawy przez skład orzekający sprzeczny z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Uwzględnienie tego rodzaju żądania prowadzi do obejścia w/w zasady niezmienności składu i przepisów ją ustanawiających. Pozwala na dowolne uwzględnianie wniosków czy żądań o wyłączenie sędziego niemających podstawy prawnej, co ingeruje zresztą

nie tylko w prawa strony do rozpoznania jej sprawy przez niezależny i niezawisły sąd, ale także w obowiązki sędziego, do których należy m.in. działalność orzecznicza.

18. W praktyce orzeczniczej Sądu Najwyższego spotkać można jednak stanowisko, zgodnie z którym to udział osoby powołanej do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie przepisów ustawy nowelizującej z dnia 8 grudnia 2017 r. w składzie Sądu Najwyższego prowadzi w każdym przypadku do sprzeczności składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. Z tego powodu konieczne jest uwzględnianie żądań wyłączenia analogicznych jak w niniejszej sprawie, co ma przeciwdziałać możliwym negatywnym skutkom udziału takiego sędziego w rozpoznawaniu sprawy. Podstawą tego stanowiska jest uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-110-1/20, która zdaniem niektórych składów Sądu Najwyższego nie utraciła waloru obowiązującego mimo wydania wyroku przez Trybunał Konstytucyjny 20 kwietnia 2020 r., U 2/20. Stanowisko to uzasadnia się wskazaniem, iż niepodjęcie przez Państwo działań zmierzających do zmiany wadliwych regulacji wewnętrznych, zakwestionowanych w orzecznictwie ETPC, nie zwalnia jego organów, w tym sądów, od powinności poszukiwania rozwiązań w ramach środków dostępnych w systemie prawnym tego Państwa, umożliwiających w sposób najpełniejszy zapewnienie standardów wynikających z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Jedną z takich możliwości – w odniesieniu do prawa do sądu o cechach określonych w art. 6 ust. 1 Konwencji – ma być zastosowanie instytucji wyłączenia sędziego przewidzianej w art. 48 i 49 k.p.c.

19. Mimo więc notoryjnego wydawać by się mogło poglądu, iż ignorowanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, czy nawet zaniechanie analizy zasadniczych motywów prezentowanych w uzasadnieniach tych orzeczeń (jak wskazał SN w postanowieniu z 7 grudnia 2022 r., II CSKP 360/22), stanowi przykład zjawiska określanego jako nadużycie kontroli sądowej i jako forma aktywności orzeczniczej w istocie zmierza do podważenia fundamentów państwa demokratycznego,

w praktyce orzecniczej Sądu Najwyższego pojawiła się odmienna interpretacja art. 48 i 49 k.p.c. w zw. z art. 399 pkt 4 k.p.c. prowadząca w konsekwencji do możliwości ingerencji w ukształtowanie składu Sądu Najwyższego, który - zwłaszcza w kontekście wyznaczenia sędziego sprawozdawcy - winien być kształtowany w sposób obiektywny.

20. W tych okolicznościach Sąd Najwyższy rozpoznający w składzie trzyosobowym niniejszą sprawę uznał, że w sprawie ujawniło się zagadnienie, wymagające zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy procedujący w składzie siedmiu sędziów. Dotyczy to rozstrzygnięcia co do skutków procesowych ustalenia składu sądu bez sędziego wyłączonego od rozpoznania sprawy bez podstawy prawnej. Istotne znaczenie dla ważności postępowania sądowego ma bowiem to, aby sąd wydający orzeczenie był zgodny z przepisami procesowymi. Wynika to z obowiązku rozpoznania sprawy przez sąd właściwy, w czym mieści się również problematyka jego należytej obsady.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁷ §1 k.p.c. postanowił jak w sentencji.

[SOP]

[f.n]